

پیش‌بینی اعتیاد به تلفن همراه بر اساس ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو، انعطاف‌پذیری شناختی و چشم‌انداز دختر

شبیما عنایتی^۱

۱. گروه روانشناسی بالینی، واحد بین‌المللی کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، جزیره کیش، ایران. (نویسنده مسئول).

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره پنجم، شماره چهل و هشتم، مهرماه ۱۳۹۹، صفحات ۱۸-۱

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۰۳/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۱۵

چکیده

هدف از این پژوهش پیش‌بینی اعتیاد به تلفن همراه بر اساس ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو، انعطاف‌پذیری شناختی و چشم‌انداز زمان در دانش‌آموزان دختر بود. روش پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بودند. حجم نمونه ۲۰۰ نفر از این دانش‌آموزان به شیوه در دسترس انتخاب شده و به پرسشنامه‌های پرسشنامه اعتیاد به تلفن همراه (MPAQ) سواری (۱۳۹۳)، سیاهه شخصیت هگزاکو (HEXACO-PI) اشتون و لی (۲۰۰۹)، سیاهه انعطاف‌پذیری شناختی (CFI) دنیس و وندروال (۲۰۱۰) و سیاهه چشم‌انداز زمان (S-ZTPI) زیملاردو و بوید (۱۹۹۹) پاسخ دادند. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندمتغیره تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد که بین ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو، انعطاف‌پذیری شناختی و چشم‌انداز زمان با اعتیاد به تلفن همراه در دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد ($P < 0/01$). نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نیز آشکار کرد که ۷۶/۲٪ از کل واریانس اعتیاد به تلفن همراه در دانش‌آموزان به وسیله ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو، انعطاف‌پذیری شناختی و چشم‌انداز زمان تبیین می‌شود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو، انعطاف‌پذیری شناختی و چشم‌انداز زمان سهم معنادار در اعتیاد به تلفن همراه در دانش‌آموزان دختر دارد.

واژه‌های کلیدی: اعتیاد به تلفن همراه، ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو، انعطاف‌پذیری شناختی، چشم‌انداز زمان.

مقدمه

تلفن همراه جای خود را بین افراد خانواده به‌ویژه نوجوانان در همه جای جهان از جمله ایران باز کرده است (عطادخت، حمیدی‌فر و محمدی، ۱۳۹۳). استفاده از تلفن همراه در جهان به‌طور چشمگیری در حال افزایش است (چی، کونگ، لیو و راتمن^۱، ۲۰۲۰) و دسترسی افراد به شبکه‌های اجتماعی مجازی^۲ مانند فیسبوک^۳، توئیتر^۴، تلگرام^۵ و ایستاگرام^۶ (فرنچی، پوگی و تومایولو^۷، ۲۰۲۰) را تسهیل کرده و باعث می‌شود که افراد به‌واسطه استفاده از آن با دوستان و اطرافیان خود ارتباط برقرار کنند (هولنبائوق، فریس و کاسی^۸، ۲۰۲۰). افزون بر این کارکردهای مثبت و بهنجار فضای مجازی، این امکانات تلفن همراه و اینترنت همراه آن، می‌تواند زمینه‌ساز بروز برخی از مشکلات از جمله اعتیاد به آن باشد (بیلوکس^۹ و همکاران، ۲۰۲۰). اعتیاد به تلفن همراه به‌عنوان یک پدیده رفتاری که اشاره به استفاده افراطی است تلفن همراه اشاره دارد که موجب «سندرم وابستگی^{۱۰}» در فرد می‌شود. به‌عبارتی دیگر، اعتیاد به تلفن همراه به‌عنوان رفتار اعتیادی غیر زیست‌شناسانه، تعامل انسان و تلفن همراه تعریف شده است که فرد برای اجتناب از رویارویی با وقایع منفی زندگی یا اضطراب اجتماعی از آن به‌عنوان یک راهبرد استفاده می‌کند (آهن، جیان و وانگ^{۱۱}، ۲۰۱۹). یکی از متغیرهایی که نقش مهمی در اعتیاد به تلفن همراه افراد دارد، ویژگی‌های شخصیتی^{۱۲} است (دی آگاتا و کوانتس^{۱۳}، ۲۰۲۰). در خصوص شخصیت نظریه‌ها و رویکردهای متفاوتی وجود دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به نظریه صفات یا الگوی پنج عاملی شخصیت^{۱۴} کاستا و مک‌کری^{۱۵} اشاره کرد (واتسون، نوس و وئو^{۱۶}، ۲۰۱۹). بر اساس این نظریه افراد به پنج طبقه روان رنجورخویی^{۱۷}، برون‌گرایی^{۱۸}، گشودگی^{۱۹}، مقبولیت^{۲۰} و وظیفه‌شناسی^{۲۱} دسته‌بندی می‌شوند (هاتچد و پارک^{۲۲}، ۲۰۱۹). یکی دیگر از نظریه‌های

1. Chebbi, Koong, Liu & Rottman

2. social networks

3. facebook

4. twitter

5. telegram

6. instagram

7. Franchi, Poggi & Tomaiuolo

8. Hollenbaugh, Ferris & Casey

9. Billieux

10. dependence syndrome

11. An, Jian & Wang

12. personality

13. D'Agata & Kwantes

14. five-factor model (FFM)

15. Costa & McCrea

16. Watson, Nus & Wu

17. neuroticism

18. extraversion

19. openness to experience

20. agreeableness

21. conscientiousness

22. Hatchett & Park

شخصیتی که بعد از مدل کاستا و مک کری به وجود آمده است، نظریه شخصیتی شش عاملی هگزاکو^۱ است (دی ویرس، پرونک، اولتھوف و گوسنس^۲، ۲۰۲۰).

نظریه شش عاملی هگزاکو به منزله گامی فراتر از مدل پنج عامل قلمداد می شود (گیل و برزینا^۳، ۲۰۱۹). در نظریه هگزاکو که ضعف نظریه مک کری و کاستا^۴ (۲۰۰۴) بر طرف شده است (پفاتیچر، اسپیندلر و نوکور^۵، ۲۰۱۹). در نظریه شخصیتی هگزاکو به بررسی شش عامل (اشتون و لی^۶، ۲۰۱۹) شامل صداقت-فروتنی^۷، هیجان پذیری^۸، برون گرایی^۹، توافق^{۱۰}، وظیفه شناسی^{۱۱} و باز بودن نسبت به تجربه^{۱۲} پرداخته شده است (اشتون، ایکسا و لی^{۱۳}، ۲۰۲۰). بر اساس نتایج یک تحقیق، صفات شخصیتی هگزاکو با رفتارهای پرخطر آنلاین رابطه دارند. به طوری که صداقت-فروتنی، برون گرایی، توافق، وظیفه شناسی، باز بودن نسبت به تجربه پایین و هیجان پذیری بالا می توانند رفتارهای پرخطر آنلاین پیش بینی کنند (دی آگاتا و کوانتس، ۲۰۲۰). همچنین یک پژوهش دیگر نشان داده است نظریه شش عاملی هگزاکو می تواند مشکلات آسیب زای استفاده از تلفن همراه را تبیین کنند (هورود و آنگلیم^{۱۴}، ۲۰۱۸). افزون بر ویژگی های شخصیتی هگزاکو که نقش مهمی در تبیین اعتیادهای رفتاری از جمله اینترنت و تلفن همراه دارد، متغیری دیگری که می تواند این اختلال رفتاری را پیش بینی کند، انعطاف پذیری شناختی^{۱۵} است (کنیتر، واحد، جعفریان دهکردی و محمدخانی، ۱۳۹۷).

انعطاف پذیری شناختی یکی از اجزای مجموعه توانایی های سطح بالا به نام عملکرد اجرایی که در حل مسئله، پیگیری اهداف و موفقیت نقش دارد، است. در واقع انعطاف پذیری شناختی، توانایی تغییر افکار و اعمال در پاسخ به خواسته های ناشی از موقعیت ها و مشکلات تعریف می شود (شباهنگ، بشارت، نیکوگفتار و باقری شیخانگفشه، ۱۳۹۸). بر اساس نتایج یک تحقیق انعطاف پذیری به صورت منفی می تواند اعتیاد به اینترنت و تلفن همراه را تبیین کند، به طوری که انعطاف پذیری شناختی عاملی مهمی در تشخیص افراد معتاد به اینترنت-تلفن همراه از افراد عادی هستند (شریفی، موسوی و حسینی، ۱۳۹۷). بر اساس نظریه چشم انداز زمان^{۱۶} زیمباردو و تاید^{۱۷} (۲۰۰۸)؛ به نقل از پوراکبران، مهرابی، بدیهی زراعتی، تیمورزاده و دهقانزاده، ۱۳۹۸) عدم انگیزه ناشی از بی هدفی

1. HEXACO personality

2. De Vries, Pronk, Olthof & Goossens

3. Gill & Berezina

4. McCrae & Costa

5. Pfattheicher, Schindler & Nockur

6. Lee & Ashton

7. honesty- humility (H)

8. emotionality (E)

9. extraversion (X)

10. agreeableness (A)

11. conscientiousness (C)

12. openness to experience (O)

13. Ashton, Xia & Lee

14. Horwood & Anglim

15. cognitive flexibility

16. time perspective

17. Tide

در زندگی می‌تواند به‌عنوان زیربنایی‌ترین عامل تمامی فرایندهای شناختی از جمله انعطاف‌پذیری شناختی باشد. چشم‌انداز زمان به‌عنوان یک بعد اساسی در ساختار روانشناسی شناختی، تجارب انسان را برحسب زمان گذشته، حال و آینده تفکیک می‌کند (علیزاده فرد، محتشمی، حقیقت گو، زیمباردو^۱، ۱۳۹۵). بر اساس نظریه چشم‌انداز زمان زیمباردو، چشم‌انداز آینده آرزو، انتظار و نگاه فرد درباره آینده است و به‌عنوان درک شناختی فرد از رابطه بین گذشته، حال و آینده و توانایی برنامه‌ریزی و سازمان دادن فعالیت‌ها، فراتر از زمان حال توصیف می‌شود (پارک، ری، کیم و پارک^۲، ۲۰۲۰).

بر اساس نتایج تحقیقات، چشم‌انداز زمان نقش مهمی در تبیین اعتیاد به اینترنت (کیم، هونگ، لی و هیون^۳، ۲۰۱۷) و رفتارهای اعتیادآور آنلاین (جابلونسکا و زاجدل^۴، ۲۰۱۹) و اعتیاد به تلفن همراه دارد (لابور و تپوردی^۵، ۲۰۱۹). در مجموع می‌توان گفت که اعتیاد به تلفن همراه با افسردگی (ژن، لی، لیو و ژائو^۶، ۲۰۲۰؛ نگ^۷ و همکاران، ۲۰۲۰) و اضطراب (کونگ، کوین، هوانگ، ژانگ و لی^۸، ۲۰۲۰) و احساس تنهایی (کیم، پارک و کانگ^۹، ۲۰۲۰) همراه باشد. لذا با توجه به این مشکلات، شناخت عوامل مؤثر بر آن در قالب یک پژوهش دارای اهمیت و ضرورت است. از منظر اهمیت عملی و کاربردی پژوهش حاضر می‌توان گفت نتایج کاربردی برای مراکز مشاوره و روانشناسان بالینی داشته باشد. روانشناسان و مشاوران که در زمینه کمک به افراد دارای اعتیاد به تلفن همراه فعالیت می‌کنند می‌توانند در درمان افراد معتاد به تلفن همراه از نتایج این پژوهش در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های درمانی و آموزشی استفاده کنند. لذا انجام این پژوهش دارای اهمیت و ضرورت پژوهشی است؛ بنابراین در این پژوهش به این سوال پاسخ داده شده است که آیا اعتیاد به تلفن همراه بر اساس ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو، انعطاف‌پذیری شناختی و چشم‌انداز زمان در دانش‌آموزان دختر قابل پیش‌بینی است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر تهران در سال ۱۳۹۸-۹۹ بودند. بر طبق فرمول $n=50+8m$ از تاپاکینگ، فیدل و اولمن^{۱۰} (۲۰۰۷) و با توجه ریزش احتمالی برخی پرسشنامه‌ها و مخدوش بودن برخی از آن‌ها ۲۰۰ نفر حجم نمونه در نظر گرفته شد. برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش از روش آنلاین استفاده شده است. به این صورت که مقیاس‌ها به‌صورت آنلاین طراحی و لینک آن در صفحات شبکه‌های اجتماعی مجازی (اینستاگرام، واتساپ و تلگرام) گروه‌های دانش‌آموزان منطقه ۲ شهر تهران قرار داده شد تا دانش‌آموزانی که مایل به شرکت در پژوهش بودند به سوالات پاسخ دهند و پاسخ‌های خود را برای پژوهشگر ارسال کنند. در ابتدای مقیاس‌ها اصول اخلاقی پژوهش

1. Zimbardo

2. Park, Rie, Kim & Park

3. Kim, Hong, Lee & Hyun

4. Jabłońska & Zajdel

5. Labăr & Țepordei

6. Zhen, Li, Liu & Zhou

7. Ng

8. Kong, Qin, Huang, Zhang & Lei

9. Kim, Park & Kang

10. Tabachnick, Fidell & Ullman

نوشته شده بود و طی آن شرکت آزادانه و داوطلبانه و محرمانه ماندن پاسخ ها شرح داده شد. پاسخ دانش آموزان پس از تکمیل شدن به طور خودکار در گوگل درایو پژوهشگر ذخیره و در پایان ۲۰۰ نفر داده گردآوری گردید. بعد از گردآوری داده ها، پاسخ های دانش آموزان با آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون) با رعایت مفروضه های شامل کجی^۱ و کشیدگی^۲ برای نرمال بودن، دوربین واتسون^۳ برای استقلال خطاها و ضریب تحمل و تورم واریانس برای عدم هم خطی چندگانه^۴ با نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ تحلیل شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه اعتیاد به تلفن همراه^۵ (MPAQ) سواری (۱۳۹۳): این پرسشنامه شامل ۱۳ سوال است و نمره گذاری آن به صورت لیکرت ۵ درجه ای (از خیلی کم ۱ نمره تا خیلی زیاد ۵ نمره) صورت می گیرد. سازنده پرسشنامه برای بررسی اعتبار پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده کرده است که ضریب ۰/۸۷ به دست آورده است و همچنین روایی پرسشنامه از طریق تحلیل عاملی تأییدی صورت گرفته است که مورد تأیید قرار گرفته است (سواری، ۱۳۹۳). در پژوهش حاضر روایی پرسشنامه با روش تحلیل عاملی تأیید شد. به این صورت که مقادیر نسبت کای اسکوتر به درجه آزادی X^2/d ، شاخص نیکویی برازش^۶ (GFI)، شاخص برازش مقایسه ای^۷ (CFI) و خطای ریشه ی مجذور میانگین تقریب^۸ (RMSEA) به ترتیب ۱/۵۶۱، ۰/۹۳۸، ۰/۹۷۱ و ۰/۰۵۲ به دست آمد. پایایی پرسشنامه نیز با روش آلفای کرونباخ بررسی و ضریب ۰/۸۱ به دست آمد.

سیاهه شخصیت هگزاکو^۹ (HEXACO-PI) اشتون و لی (۲۰۰۹): این سیاهه شامل ۶۰ سوال بوده که شش مؤلفه صداقت-فروتنی، هیجان پذیری، برون گرایی، توافق، وظیفه شناسی، باز بودن نسبت به تجربه را اندازه گیری می کند. نمره گذاری سیاهه به صورت ۵ درجه ای لیکرت (از کاملاً موافقم ۱ نمره تا کاملاً مخالفم ۵ نمره) می باشد (مک لیس، بوس و بورداگ^{۱۰}، ۲۰۲۰؛ هاشمی، عینی و تقوی، ۱۳۹۹). در داخل ایران برای بررسی قابلیت اعتماد سیاهه از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضرایب در دامنه ۰/۷۲ تا ۰/۸۳ به دست آمده است و روایی همگرایی سیاهه هگزاکو با سیاهه پنج عاملی شده شخصیت^{۱۱} مک کری و کاستا^{۱۲} (۲۰۰۴) به دست می آید. ضریب ۰/۵۵ و معنادار در سطح ۰/۰۱ به دست آمده است (رحمانی ملک آباد، فرخی و آقابیگی، ۱۳۹۴). در یک پژوهش برای بررسی اعتبار سیاهه از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب ۰/۸۰ محاسبه شده است (ویسی و دلقندی، ۱۳۹۸). در خارج از کشور برای بررسی قابلیت اعتماد سیاهه از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضرایب در دامنه ۰/۵۷ تا ۰/۷۳ (ولک،

1. skewness

2. kurtosis

3. Durbin-Watson

4. multicollinearity

5. Mobile Phone Addiction Questionnaire (MPAQ)

6. goodness of fit index (GFI)

7. comparative fit index (CFI)

8. root mean square error of approximation (RMSEA)

9. HEXACO Personality Inventory (HEXACO-PI)

10. MacInnis, Boss & Bourdage

11. Neo Five-Factor Inventory (NEO-FFI)

12. McCrae & Costa

پروونزانو، فاررل، دانه و شولمن^۱، (۲۰۱۹) و ضرایب ۰/۴۹ تا ۰/۸۰ محاسبه شده است (دی ویرس، پرونک، اولتهوف و گوسنس، ۲۰۲۰). آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌ها در دامنه ۰/۸۱ تا ۰/۸۲ ۰/۸۱ گزارش شده است (باربوسا-کاماچو^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). در پژوهش حاضر روایی پرسشنامه با روش تحلیل عاملی تأیید شد. به این صورت که مقادیر نسبت کای اسکوتر به درجه آزادی X^2/d ، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI) و خطای ریشه‌ی مجذور میانگین تقریب (RMSEA) به ترتیب ۱/۶۴۱، ۰/۹۳۵، ۰/۹۶۵ و ۰/۰۷۱ به دست آمد. پایایی پرسشنامه نیز با روش آلفای کرونباخ بررسی و ضریب ۰/۸۶ به دست آمد.

سیاهه انعطاف‌پذیری شناختی^۳ (CFI) دنیس و وندروال^۴ (۲۰۱۰): این سیاهه شامل ۲۰ سوال است دو خرده مقیاس پردازش حل مسئله و ادراک کنترل‌پذیری را اندازه‌گیری می‌کند. نمره‌گذاری سیاهه به صورت ۷ درجه‌ای لیکرت (از خیلی مخالفم ۱ نمره تا کاملاً موافقم ۷ نمره) می‌باشد (کهندانی و ابوالمعالی الحسینی، ۱۳۹۶). روایی همگرایی سیاهه با افسردگی بک برابر با ۰/۳۹- و با مقیاس انعطاف‌پذیری مارتین و رابین ۰/۷۵ به دست آمده است (تقی‌زاده و فرمانی، ۱۳۹۲). آلفای کرونباخ داده‌های این سیاهه در پژوهش بر روی دانشجویان ۰/۷۵ به دست آمده است (فاضلی، احتشام زاده، هاشمی شیخ شبانی، ۱۳۹۳). پایایی سیاهه در پژوهش بر روی سالمندان با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸ محاسبه شده است (انتظاری، شمسی‌پور دهکردی و صحاف، ۱۳۹۶). همچنین روایی همگرایی با تاب‌آوری ۰/۶۷ و با افسردگی بک ۰/۵۰- به دست آمده است (سلطانی، شاره، بحرینیان و فرمانی، ۱۳۹۲). در خارج از کشور برای بررسی اعتبار پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضرایب بین ۰/۷۵ تا ۰/۸۶ به دست آمده است (دنیس و وندروال، ۲۰۱۰). روایی همگرایی با استفاده از پرسشنامه گشودگی نسبت به تجربه کلدبرگ (۱۹۹۰) با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون ۰/۲۵ و معنی‌داری در سطح ۰/۰۱ به دست آمده است (لوتوتر، یرسلی، کودرانو، بورنستین و احموتگلو^۵، ۲۰۱۷). همچنین در یک پژوهش دیگر آلفای کرونباخ برای کل سوالات ۰/۸۲ گزارش شده است (دمیرتاس^۶، ۲۰۲۰). در پژوهش حاضر روایی پرسشنامه با روش تحلیل عاملی تأیید شد. به این صورت که مقادیر نسبت کای اسکوتر به درجه آزادی X^2/d ، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI) و خطای ریشه‌ی مجذور میانگین تقریب (RMSEA) به ترتیب ۱/۵۰۲، ۰/۹۴۱، ۰/۹۷۱ و ۰/۰۶۳ به دست آمد. پایایی پرسشنامه نیز با روش آلفای کرونباخ بررسی و ضریب ۰/۹۱ به دست آمد.

سیاهه چشم‌انداز زمان^۷ (S-ZTPI) زیمناردو و بوید^۸ (۱۹۹۹): این سیاهه شامل ۵۶ سوال است که پنج خرده شامل گذشته منفی، گذشته مثبت، حال منفعل، حال لذت‌گرا و آینده‌نگر را اندازه‌گیری می‌کند. پاسخ‌های افراد پاسخ‌دهنده در یک مقیاس لیکرت

1. Volk, Provenzano, Farrell, Dane & Shulman

2. Barbosa-Camacho

3. Cognitive Flexibility Inventory (CFI)

4. Dennis & Vander Wal

5. Leutner, Yearsley, Codreanu, Borenstein & Ahmetoglu

6. Demirtaş

7. Zimbardo Time Perspective Inventory (ZTPI)

8. Boyd

۵ درجه ای (از بسیار درست ۵ نمره تا کاملاً نادرست ۱ نمره) نمره گذاری می شود (پرزیپورکا و سوبول-کاواینسکا^۱، ۲۰۲۰). سوالات ۹، ۲۴، ۲۵، ۴۱، ۵۶ به صورت معکوس نمره گذاری می شوند. در ایران برای بررسی اعتبار سیاهه از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضرایب در دامنه ۰/۷۳ تا ۰/۷۷ به دست آمده است (محمدی، دانش و تقی لو، ۱۳۹۵). سازندگان سیاهه ضرایب بازآزمایی را برای ضرایب همبستگی در دامنه ۰/۷۰ تا ۰/۸۰ و معنادار در سطح ۰/۰۱ گزارش کرده اند (زیمباردو و بوید، ۱۹۹۹). در پژوهش های خارج از کشور ضریب آلفای کرونباخ برای گذشته منفی ۰/۸۳، گذشته مثبت ۰/۷۳، حال منفعل ۰/۶۷، حال لذت گرا ۰/۷۰، آینده نگر ۰/۶۷ و کل سوالات ۰/۸۶ به دست آمده است (سیمونز، پترز، جانسنز، لاتاستر و جاکوبز^۲، ۲۰۱۸). در یک پژوهش دیگر ضریب آلفای کرونباخ مؤلفه ها بین ۰/۶۵ تا ۰/۹۴ گزارش شده است (رونلوند، آستروم، آدولفسون و کارلی^۳، ۲۰۱۸). در پژوهش حاضر روایی پرسشنامه با روش تحلیل عاملی تأیید شد. به این صورت که مقادیر نسبت کای اسکور به درجه آزادی X^2/d ، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص برازش مقایسه ای (CFI) و خطای ریشه ی مجذور میانگین تقریب (RMSEA) به ترتیب ۰/۹۳۴، ۰/۵۴۰، ۰/۹۱۲ و ۰/۰۵۳ به دست آمد. پایایی پرسشنامه نیز با روش آلفای کرونباخ بررسی و ضریب ۰/۷۵ به دست آمد.

یافته ها

جدول ۱. تعداد، حداقل، حداکثر، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش (تعداد ۲۰۰ نفر)

متغیرهای پژوهش	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	کجی	کشیدگی
اعتیاد به تلفن همراه	۱۳	۴۳	۲۶/۰۰	۱۱/۰۲	۰/۰۹۰	-۱/۷۰۰
شخصیت هگزاکو-صداقت-فروتنی	۱۴	۳۲	۲۱/۵۲	۷/۵۵	۰/۳۱۲	-۱/۷۳۲
شخصیت هگزاکو-هیجان پذیری	۱۳	۳۱	۲۰/۵۴	۴/۷۷	۰/۱۳۳	-۱/۱۳۵
شخصیت هگزاکو-برون گرایی	۱۴	۳۴	۲۲/۹۳	۷/۱۴	۰/۱۱۱	-۱/۷۸۸
شخصیت هگزاکو-توافق	۱۴	۳۱	۲۰/۷۸	۵/۶۵	۰/۶۶۸	-۰/۸۸۱
شخصیت هگزاکو-وظیفه شناسی	۱۴	۲۹	۲۰/۶۷	۵/۱۳	۰/۳۳۵	-۱/۴۱۷
شخصیت هگزاکو-باز بودن به تجربه	۱۴	۳۱	۲۱/۶۳	۵/۳۲	۰/۴۷۹	-۱/۰۶۵
انعطاف پذیری شناختی-پردازش حل مسئله	۱۳	۶۲	۲۶/۳۳	۱۶/۴۱	۱/۱۱۰	-۰/۳۹۹
انعطاف پذیری شناختی-ادراک کنترل پذیری	۶	۴۲	۱۶/۲۰	۱۲/۴۳	۰/۹۶۳	-۰/۷۸۴
چشم انداز زمان-گذشته مثبت	۱۱	۴۶	۲۴/۸۰	۱۲/۹۷	۰/۳۸۵	-۱/۶۷۰
چشم انداز زمان-گذشته منفی	۱۲	۳۲	۲۳/۹۲	۶/۷۲	-۰/۶۲۲	-۱/۱۴۲
چشم انداز زمان-حال لذت گرا	۸	۳۲	۱۶/۱۴	۹/۳۰	۰/۵۲۹	-۱/۴۸۳
چشم انداز زمان-حال منفعل	۲۱	۶۲	۳۸/۷۹	۱۲/۳۴	-۰/۰۶۹	-۱/۲۳۹
چشم انداز زمان-آینده نگر	۱۳	۴۰	۲۳/۹۶	۸/۹۲	۰/۳۶۶	-۱/۶۲۴

جدول ۱- شاخص های توصیفی و نرمال بودن توزیع نمرات را نشان می دهد. تعداد آزمودنی ها ۲۰۰ نفر بودند. بررسی ویژگی های آزمودنی ها نشان داد که میانگین سن دانش آموزان ۱۷/۷۵ بود. برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای مشاهده شده در پژوهش حاضر از دو شاخص رایج برای بررسی نرمال بودن، شامل کجی و کشیدگی استفاده شد که قدر مطلق ضریب کجی و کشیدگی

1. Przepiorka & Sobol-Kwapinska

2. Simons, Peeters, Janssens, Lataster & Jacobs

3. Rönnlund, Åström, Adolfsson & Carelli

برای متغیرهای پژوهش باید به ترتیب کمتر از ۳ و کمتر از ۱۰ باشد (بیرن^۱، ۲۰۰۱). در این پژوهش کجی و کشیدگی متغیرهای پژوهش به ترتیب کمتر از ۳ و کمتر از ۱۰ بودند؛ بنابراین، توزیع تمامی متغیرهای پژوهش نرمال است. بر این اساس می توان چنین نتیجه گیری کرد که توزیع داده های مربوط به آن ها نرمال است. در ادامه برای بررسی رابطه بین ویژگی های شخصیتی هگزاکو، انعطاف پذیری شناختی و چشم انداز زمان با اعتیاد به تلفن همراه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرهای پیش بین	متغیر ملاک: اعتیاد به تلفن همراه
	R (ضریب همبستگی پیرسون)
صداقت-فروتنی	۰/۸۸۶**
هیجان پذیری	۰/۸۴۸**
برون گرایی	-۰/۶۳۹**
توافق	-۰/۶۶۶**
وظیفه شناسی	-۰/۵۹۱**
باز بودن به تجربه	-۰/۵۴۹**
پردازش حل مسئله	-۰/۲۲۱*
ادراک کنترل پذیری	-۰/۶۶۵**
گذشته مثبت	-۰/۸۷۰**
گذشته منفی	۰/۵۵۴**
حال لذت گرا	-۰/۸۶۳**
حال منفعل	۰/۵۵۴**
آینده نگر	-۰/۸۶۸**

** معنادار در سطح ۰/۰۱ * معنادار در سطح ۰/۰۵

با توجه به نتایج جدول ۲ بین صداقت-فروتنی ($r = -0/886, p < 0/01$)، برون گرایی ($r = -0/639, p < 0/01$)، توافق ($r = -0/666, p < 0/01$)، وظیفه شناسی ($r = -0/591, p < 0/01$)، باز بودن نسبت به تجربه ($r = -0/549, p < 0/01$)، پردازش حل مسئله ($r = -0/221, p < 0/05$)، ادراک کنترل پذیری ($r = -0/665, p < 0/01$)، گذشته مثبت ($r = -0/870, p < 0/01$)، حال لذت گرا ($r = -0/863, p < 0/01$) و آینده نگر ($r = -0/868, p < 0/01$) با اعتیاد به تلفن همراه رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین بین هیجان پذیری ($r = 0/848, p < 0/01$)، گذشته منفی ($r = 0/554, p < 0/01$) و آینده نگر ($r = -0/868, p < 0/01$) با اعتیاد به تلفن همراه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. لذا از آنجایی که بین متغیرهای پژوهش رابطه معناداری وجود داشت می توان از رگرسیون چندمتغیره استفاده کرد. در ادامه برای بررسی پیش بینی اعتیاد به تلفن همراه بر اساس ویژگی های شخصیتی هگزاکو، انعطاف پذیری شناختی و چشم انداز زمان از رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

1. Byrne

جدول ۳. نتایج رگرسیون چندمتغیره استفاده آسيب‌زا از اينترنت بر اساس سبک‌های هويت، دلبستگی و ناگویی هيچانی

سطح معناداری	t	دوربين واتسون	عدم همخطی چندگانه		ضرایب استاندارد		ضرایب غيراستاندارد		متغیرهای پیش‌بین
			Tolerance	VIF	ضریب بتا (β)	خطای استاندارد	B		
۰/۰۰۱	۸/۴۵۴	۲/۲۳۹	-	-	-	۴/۱۱۰	۳۴/۷۴۸	ثابت (Constant)	
۰/۰۳۷	-۲/۰۹۸		۶/۷۷۵	۰/۱۶۰	-۰/۱۸۱	۰/۱۲۸	-۰/۲۶۹	صداقت-فروتنی	
۰/۰۰۱	۷/۸۳۱		۴/۱۶۰	۰/۲۴۰	۰/۳۳۷	۰/۱۰۱	۰/۷۹۱	هيچان‌پذيری	
۰/۰۲۸	-۲/۵۳۰		۲/۹۳۹	۰/۳۴۰	-۰/۱۵۵	۰/۱۵۷	-۰/۱۸۷	برون‌گرایی	
۰/۰۰۱	-۳/۴۹۸		۲/۶۹۶	۰/۳۷۱	-۰/۱۲۱	۰/۱۶۹	-۰/۲۴۰	توافق	
۰/۰۴۷	-۳/۴۴۵		۴/۱۱۶	۰/۲۴۳	-۰/۱۱۹	۰/۱۹۴	-۰/۱۴۲	وظیفه‌شناسی	
۰/۰۴۵	-۲/۹۳۵		۶/۶۱۵	۰/۱۵۱	-۰/۱۰۵	۰/۱۱۴	-۰/۲۲۱	باز بودن به تجربه	
۰/۰۰۱	-۴/۳۱۶		۸/۱۷۰	۰/۱۲۲	-۰/۲۶۰	۰/۱۴۱	-۰/۱۷۸	پردازش حل مسئله	
۰/۰۰۱	-۳/۴۴۱		۹/۷۶۶	۰/۱۸۵	-۰/۲۴۹	۰/۱۶۵	-۰/۲۲۵	ادراک کنترل‌پذیری	
۰/۰۴۱	-۳/۸۱۹		۸/۵۱۱	۰/۱۳۱	-۰/۲۱۹	۰/۱۰۴	-۰/۱۸۹	گذشته مثبت	
۰/۰۱۴	۴/۸۱۵		۶/۷۰۲	۰/۱۴۹	۰/۱۴۵	۰/۱۹۱	۰/۱۷۵	گذشته منفی	
۰/۰۳۹	-۲/۷۰۹		۹/۰۸۹	۰/۱۳۱	-۰/۲۰۴	۰/۱۴۴	-۰/۲۴۶	حال لذت‌گرا	
۰/۰۲۳	۳/۴۹۲		۶/۰۰۷	۰/۱۶۶	۰/۱۲۵	۰/۱۴۷	۰/۱۲۳	حال منفعل	
۰/۰۲۱	-۲/۲۹۰		۷/۱۱۹	۰/۱۵۸	-۰/۲۰۰	۰/۱۱۰	-۰/۲۵۱	آینده‌نگر	

$$R=۰/۸۷۳; R^2=۰/۷۶۲; F=۱۵۸/۲۷۸$$

با توجه نتایج به‌دست‌آمده از جدول فوق ۷۶/۲ درصد از واریانس اعتياد به تلفن همراه بر اساس ويژگي های شخصيتی هگزاکو، انعطاف‌پذيری شناختی و چشم‌انداز زمان تبیین می‌شود. درنهایت، با توجه به این توضیحات و ضریب به‌دست‌آمده می‌توان معادله رگرسیون را بر اساس ضرایب رگرسیون به‌صورت زیر تدوین کرد:

$$\beta_9 X_9 + \beta_{10} X_{10} + \beta_{10} X_{11} + \beta_8 X_8 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \beta_4 X_4 + Y = \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_{10} X_{12} + \beta_{10} X_{13}$$

معادله استاندارد اعتياد به تلفن همراه=صداقت-فروتنی ($\beta=-۰/۱۸۱$) + هيچان‌پذيری ($\beta=۰/۳۳۷$) + برون‌گرایی ($\beta=-۰/۱۵۵$) + توافق ($\beta=-۰/۱۲۱$) + وظیفه‌شناسی ($\beta=-۰/۱۱۹$) + باز بودن نسبت به تجربه ($\beta=-۰/۱۰۵$) + پردازش حل مسئله ($\beta=-۰/۲۶۰$) + ادراک کنترل‌پذیری ($\beta=-۰/۲۴۹$) + گذشته مثبت ($\beta=-۰/۲۱۹$) + گذشته منفی ($\beta=۰/۱۴۵$)، حال لذت‌گرا ($\beta=-۰/۲۰۴$)، حال منفعل ($\beta=۰/۱۲۵$) و آینده‌نگر ($\beta=-۰/۲۰۰$)

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش بررسی پیش‌بینی اعتياد به تلفن همراه بر اساس ويژگي های شخصيتی هگزاکو، انعطاف‌پذيری شناختی و چشم‌انداز زمان بود. یافته‌ها نشان داد که بین ويژگي های شخصيتی هگزاکو با اعتياد به تلفن همراه در دانش‌آموزان رابطه معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه به‌دست‌آمده با نتایج تحقیقات دی آگاتا و کوانتس (۲۰۲۰) و هورود و انگلیم (۲۰۱۸) همسویی دارد. در

تبیین این نتیجه به دست آمده می توان گفت از آنجایی که ویژگی شخصیتی صداقت-فروتنی موجب می شود افراد احساسات زیباشناختی بیشتری را نسبت به تجربه می کنند و در راستای این تجربیات به سمت فعالیت هایی کشانده می شوند که آسیب های کمتری را برای آن ها داشته باشد. اعتیاد به تلفن یکی از اختلالات آسیب زا برای این افراد محسوب می شود. لذا افرادی که شخصیت صادق-فروتن دارند کمتر به فعالیت های اعتیادگونه تلفن همراه گرایش دارند. افراد روان رنجورخو، شناخت غیر سازشی دارند که احتمال گرایش آن ها را به استفاده افراطی از اینترنت و تلفن همراه را افزایش می دهد. می توان گفت که هیجان پذیرها اشخاص واکنشی هستند که هیجان های منفی بیشتری نسبت به دیگران تجربه می کنند، این اشخاص به هرگونه محرکی واکنش نشان می دهند. در مجموع تجربه عواطف منفی چون ترس و غم، دستپاچگی، عصبانیت، کمروبی، احساس گناه و نفرت از ویژگی های افراد هیجان پذیر است. آن ها درجه انطباق ضعیف تری با دیگران دارند و از نظر عاطفی بی ثبات هستند و علت اعتیاد به اینترنت و تلفن همراه در بسیاری از آن ها برای سرکوب کردن اضطراب و تنش های زندگی است. افراد هیجان پذیر به دلیل عدم توانایی جهت درگیر شدن با چالش ها و مشکلات به صورت کارآمد و فعال، گرایش و وابستگی بیشتری به تلفن همراه پیدا می کنند. از سوی دیگر هیجان پذیری شامل احساس های منفی مانند عصبانیت، ناراحتی، دستپاچگی، باورهای نامعقول و غیر واقع بینانه، کنترل بسیار کم تکانه ها در مقابل نیازها، احساس ناامنی، تنیدگی، اضطراب، افسردگی، خصومت و آسیب پذیری است؛ بنابراین افراد هیجان پذیر در مقایسه با افراد عادی، توانایی کمتری برای برقراری رابطه مستقیم داشته باشند و بیشتر ترجیح دهند به طور غیرمستقیم و از طریق اینترنت و تلفن همراه به رابطه با دیگران پردازند؛ همچنین آن ها توانایی پایینی برای مقابله با چالش های زندگی روزمره دارند و برای فرار از مشکلات و فراموشی و دوری از آن ها خود را بیشتر با اینترنت و تلفن همراه سرگرم کنند (رستمی، اردلان، احمدیان و مهدی آبادی، ۱۳۹۵).

افراد برون گرا دارای رفتاری گرم و دوستانه، مردم دوست، جسور، فعال، در جستجوی تهیج و دارای هیجان های مثبت اند. این ویژگی ها به خوبی نشان می دهد که چرا افراد برون گرا، اعتیاد کمتری به اینترنت و تلفن همراه دارند. به نظر می رسد که درون گراها در مقایسه با برون گراها به دلیل عدم علاقه زیاد به زندگی جمعی و ترجیح تنهایی بیشتر آماده گرایش به استفاده از اینترنت و اعتیاد به تلفن همراه داشته باشند. لازمه صرف وقت زیاد با اینترنت دوری از روابط انسانی می باشد که با ویژگی های افراد برون گرا منطبق نیست (رستمی، اردلان، احمدیان و مهدی آبادی، ۱۳۹۵). در تبیین نقش توافق در پیش بینی اعتیاد به تلفن همراه می توان گفت مراقبت، نوع دوستی و مهربانی از خصوصیات افراد سازگار و با ویژگی شخصیتی مقبول است که در مقابل خصومت و اختلاف با دیگران و خودمحوری قرار دارد. افراد فاقد ویژگی مقبول از حمایت اجتماعی محروم اند و فشار روانی بیشتری را نیز تحمل می کنند و برای فرار از این فشارهای روانی به استفاده افراطی از اینترنت و تلفن همراه می پردازند (بهداری خسروشاهی و هاشمی نصرت آباد، ۱۳۹۰). در تبیین نقش وظیفه شناسی می توان گفت وظیفه شناسی نیز با خود نظم دهی، تلاش برای پیشرفت، سعی در رسیدن به هدف و شایستگی تعریف می شود. بنابراین ثبات فرد در وظیفه شناسی و مسؤولیت، خود باعث می شود که فرد وظایفش را در هنگام کار به درستی به انجام رساند و کارهایش را تکمیل کند. چنین شخصی از امکانات تلفن همراه و اینترنت آن در حد ضرورت استفاده می کند و به استفاده آسیب زا از اینترنت و تلفن همراه به گونه ای که او را از انجام وظایفش بازدارد، نمی پردازد. افراد دارای اعتیاد به تلفن، استفاده افراطی و بیمارگونه از آن دارند و این باعث می شود وظایف خود را به درستی انجام ندهند (بهداری خسروشاهی و

هاشمی نصرت آباد، ۱۳۹۰). در نهایت می توان گفت باز بودن نسبت به تجربه میزان علاقه افراد به تازگی و کسب تجربه های جدید را نشان می دهد. چنین افرادی معمولاً فرورفتن در لاک خود و وابستگی به ابزارهایی چون اینترنت را دوست ندارند. افراد دارای ویژگی باز بودن نسبت به تجربه با قدرت تخیل، کنجکاوی زیادی که نسبت به امور دارند بیشتر ترجیح می دهد به جای سرگرمی با تلفن همراه با تجربیات واقعی درگیر باشند. لذا منطقی است که ویژگی های شخصیتی هگزاکو بتوانند اعتیاد به تلفن همراه در دانش آموزان را پیش بینی کنند.

از سوی دیگر، یافته ها نشان داد که بین انعطاف پذیری شناختی با اعتیاد به تلفن همراه در دانش آموزان رابطه معنی داری وجود دارد. این نتیجه به دست آمده با نتایج تحقیقات شریفی، موسوی و حسنی (۱۳۹۷) و کثیر، واحد، جعفریان دهکردی و محمدخانی (۱۳۹۷) همسویی دارد. در تبیین این نتیجه به دست آمده می توان گفت انعطاف پذیری شناختی به عنوان یک عاملی کلیدی در پردازش اطلاعات و نحوه برخورد شناختی با محرک ها، چنانچه از سطح پائینی برخوردار باشد می تواند زمینه ساز اعتیاد به اینترنت و تلفن همراه باشد (شریفی، موسوی و حسنی، ۱۳۹۷). افرادی که تفکر انعطاف پذیر دارند، از توجیحات جایگزین استفاده کرده، به صورت مثبت چارچوب فکری خود را بازسازی می کنند و موقعیت های چالش انگیز یا رویدادهای استرس زا را پذیرفته و از نظر روان شناختی در برابر افراد انعطاف ناپذیر بردبارترند (بیگدلی، بادین و صباحی، ۱۳۹۵). انعطاف پذیری یک فرآیند پویا تعریف می شود که مسئول ایجاد انطباق مثبت، علیرغم وجود تجارب مخالف یا آسیب زا در فرد می باشد. نظریه های جدید به انعطاف پذیری به عنوان ساختاری چندبعدی نگاه می کنند که شامل متغیرهای بنیادی چون مزاج، شخصیت و مهارت های خاصی چون مهارت حل مسئله می باشد. این مهارت ها به فرد اجازه می دهند تا با وقایع آسیب زای زندگی سازگاری مطلوبی ایجاد کند. انعطاف پذیری شناختی به توانایی یک فرد برای سازگار کردن راهکارهای فرایند شناختی اطلاق می شود که به منظور مواجهه با شرایط جدید، غیرعادی و غیرمنتظره در محیط به کار می رود (کاناس، کوسادا، آنتونی و فاجاردو^۱، ۲۰۰۳؛ به نقل از نصری، احدی و درتاج، ۱۳۹۶). لذا افرادی از انعطاف پذیری بالاتری برخوردار هستند، می توانند در رویارویی با چالش ها و مشکلات زندگی از خود توانایی حل مسئله مطلوب تری را ارائه دهند و همین امر آن ها را درگیر رفتارهای اعتیادآور آنلاین همچون اعتیاد به تلفن همراه نمی کند. لذا منطقی است که انعطاف پذیری شناختی بتوانند اعتیاد به تلفن همراه در دانش آموزان را پیش بینی کنند.

در نهایت یافته ها نشان داد که بین چشم انداز زمان با اعتیاد به تلفن همراه در دانش آموزان رابطه معنی داری وجود دارد. این نتیجه به دست آمده با نتایج تحقیقات کیم، هونگ، لی و هیو (۲۰۱۷)، لاور و تپوردی (۲۰۱۹) و جابلونسکا و زاجدل (۲۰۱۹) همسویی دارد. در تبیین این نتیجه به دست آمده می توان گفت بازتاب های گذشته مثبت به شکل احساس خونگرمی و نگرش های عاطفی به سمت گذشته بازنمایی می شوند و این گرایش زمانی نشان دهنده یک نگرش عاطفی مثبت نسبت به گذشته است و معمولاً دیدگاهی مثبت، دوستانه، نوستالژیک و گرم درباره گذشته دارد (بونویل و زیمباردو، ۲۰۰۴؛ به نقل از گلستانه و نوروزی، ۱۳۹۷). چنین افرادی کمتر درگیر مشکلات روان شناختی و هیجانی می توانند و برای پر کردن این خلأهای روان شناختی/هیجانی کمتر به تلفن همراه پناه

¹. Cañas, Quesada, Antolí, & Fajardo

می‌برند و اعتیاد کمتری به آن پیدا می‌کنند. از طرفی، فردی که چشم‌انداز گذشته‌گرای منفی دارد، بر تجارب بد متمرکز است و با یادآوری گذشته، تجربه وقایع آسیب‌زای زندگی را ممکن می‌سازد. شخصی که گرایش حال‌گرای لذت طلب دارد، در لحظه زندگی می‌کند، از فعالیت‌های با شدت بالا لذت می‌برد، در جستجوی هیجان‌ها و محرک‌های جدید است و ماجراهای جنسی و دوستی را آغاز می‌کند. این افراد درباره پیامدهای اعمالش نگرانی کمی دارد و بدون تحلیل و برنامه‌ریزی احتمالی سودها، عمل می‌کند. به‌طورکلی، این جهت‌گیری‌های زمانی بهره‌گیری از لذت‌های فوری است. همچنین چشم‌انداز زمانی گذشته‌گرای منفی و حال‌گرای لذت‌طلب، هر دو با عواملی مانند عاطفه منفی و استرس رابطه دارند (کاسین، فلورا و کینگ^۱، ۲۰۰۴؛ به نقل از رمضان‌زاده و قاسمی، ۱۳۹۷). همچنین فردی که جهت‌گیری آینده‌گرا دارد، همیشه عواقب و نتایج احتمالی تصمیمات و اقدامات حال حاضر را می‌بیند. او به‌طور اختصاصی برای اهداف و پاداش‌های آینده کار می‌کند و اغلب لذت حال را به تأخیر می‌اندازد و از وسوسه‌های تلف کردن وقت، اجتناب می‌کند. به‌طورکلی، این جهت‌گیری یعنی آینده‌گرا، به معنای تلاش برای اهداف بلندمدت است. در نتیجه می‌تواند مانعی برای اعتیاد به تلفن همراه باشد. به‌طوری‌که پژوهش‌ها حاکی از آن است که داشتن چشم‌انداز زمانی متعادل با افزایش رضایت از زندگی، شادی، عاطفه مثبت، ارضای نیاز روانشناختی، خودمختاری، نشاط، قدردانی، همچنین کاهش عاطفه منفی، رابطه دارد (زانگ، هوول و استولارسکی^۲، ۲۰۱۳)؛ که این شرایط و داشتن یک چشم‌انداز زمانی متعادل می‌تواند افراد را از رفتارهای اعتیادآور دور کند و این به دلیل وجود ویژگی‌هایی چون شادکامی (اورکیبی و رونن^۳، ۲۰۱۹)، عاطفه مثبت و رضایت از زندگی (پرزپیورکا و سوبول-کاواینسکا، ۲۰۲۰) در افراد دارای چشم‌انداز زمانی متعادل است. لذا منطقی است که چشم‌انداز زمان بتواند اعتیاد به تلفن همراه در دانش‌آموزان را پیش‌بینی کند.

از محدودیت‌های عمده این مطالعه مقطعی بودن آن بود. محدودیت تبیین علی مطالعات همبستگی نیز از جمله محدودیت‌های این تحقیق است. در پژوهش حاضر گروه نمونه دانش‌آموزان شهر تهران را شامل می‌شد که این امر تعمیم نتایج را به دیگر گروه‌ها و جوامع دیگر را دشوار می‌سازد. پژوهش‌های مشابه در دیگر شهرها و فرهنگ‌های دیگر برای شناخت عوامل مؤثر بر اعتیاد به تلفن همراه بر روی دانش‌آموزان اجرا شود. انجام پژوهش‌های بیشتر بر روی نمونه‌های دیگر مانند دانش‌آموزان پسر و دانشجویان جهت تعمیم نتایج از اهمیت بسزایی برخوردار است. در پژوهش‌های آینده از حجم نمونه بالاتر و روش‌های پیچیده‌تر آماری که امکان تحلیل عمیق‌تر و نتیجه‌گیری بهتر را فراهم می‌کنند، استفاده شود. استفاده از مطالعات طولی و سایر روش‌های تحقیق (ترکیبی شامل کیفی و کمی) می‌تواند برای بررسی شناسایی عوامل مؤثر بر اعتیاد به تلفن همراه سودمند باشد. بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش می‌توان گفت اعتیاد به تلفن همراه شیوع زیادی پیدا کرده است، با نوجوانان را با مشکلاتی هیجانی و روانشناختی متعددی روبه‌رو کرده است و برای پیشگیری از خطرات و عوارض آن به دست‌اندرکاران مراکز مشاوره و نهادهای ذینفع پیشنهاد می‌شود به ویژگی‌های شخصیتی هگزاکو، انعطاف‌پذیری شناختی و چشم‌انداز زمان توجه بیشتری کنند تا از خطرات اعتیاد به تلفن همراه کاسته

1. Chassin, Flora & King

2. Zhang, Howell & Stolarski

3. Orkibi & Ronen

شود. همان گونه که مشخص است و در پیشینه پژوهش نیز به آن پرداخته است چشم انداز زمان قابل آموزش است و می توان مداخلاتی مبتنی بر چشم انداز زمان با توجه به نقش متغیرهای شخصیتی و انعطاف پذیری شناختی به حل مشکلات ناشی از اعتیاد به تلفن همراه پرداخت.

منابع

- آل کثیر، ع؛ واحد، ن؛ جعفریان دهکردی، ف؛ و محمدخانی، پ. (۱۳۹۷). تعیین رابطه بین انعطاف پذیری شناختی با اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان دختر و پسر متوسطه منطقه ۵ تهران. *سومین کنفرانس توانمندسازی جامعه در حوزه علوم انسانی و مطالعات روانشناسی*.
- انتظاری، م؛ شمسی پور دهکردی، پ؛ و صحاف، ر. (۱۳۹۶). اثربخشی فعالیت جسمانی بر انعطاف پذیری شناختی و کمال گرایی سالمندان. *مجله سالمندی ایران*، ۱۲(۴)، ۴۱۳-۴۰۲.
- بهادری خسروشاهی، ج؛ و هاشمی نصرت آباد، ت. (۱۳۹۰). رابطه سبک های دلبستگی، راهبردهای مقابله ای و سلامت روانی با اعتیاد به اینترنت، *فصلنامه روانشناسی تحولی*، ۸(۳۰)، ۱۸۸-۱۷۷.
- بیگدلی، ا؛ بادین، م؛ و صباحی، پ. (۱۳۹۵). مقایسه انعطاف پذیری شناختی، نظریه ذهن و حافظه کاری در دانشجویان دارای نشانه های وسواسی-جبری و گروه بهنجار. *تازه های علوم شناختی*، ۱۸(۴)، ۳۷-۲۴.
- پوراکبران، ا؛ مهرابی، ر؛ بدیهی زراعتی، ف؛ تیمورزاده س؛ و دهقان زاده، ط. (۱۳۹۸). بررسی رابطه پذیرش و عمل و چشم انداز زمان آینده با انعطاف پذیری روانشناختی و سازگاری در مادران کودکان کم توان ذهنی. *فصلنامه کودکان استثنایی*، ۱۹(۱)، ۹۴-۸۱.
- تقی زاده، م؛ و فرمانی، ا. (۱۳۹۲). بررسی نقش انعطاف پذیری شناختی در پیش بینی نومیدی و تاب آوری در دانشجویان. *فصلنامه علمی و پژوهشی روانشناسی شناختی*، ۱(۲)، ۷۶-۶۷.
- حسن زاده، ر؛ و قاسمی، ف (۱۳۹۷). رابطه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مجازی با چشم انداز زمانی و بهداشت روانی دانشجویان. *فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۹(۱)، ۹۹-۱۱۲.
- رحمانی ملک آباد، م؛ فرخی، ن؛ و آقاییگی، ج. (۱۳۹۴). هنجاریابی و کفایت شاخص های روانسنجی سیاهه ۶ عاملی شخصیت هگزاکو در دانشجویان ایرانی، *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، ۱۱(۳۸)، ۸۵-۶۷.
- رستمی، چ؛ اردلان، آ؛ احمدیان، ح؛ و مهدی آبادی، س. (۱۳۹۵). بررسی اعتیاد به اینترنت بر اساس پنج عامل شخصیتی در دانشجویان دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کردستان. *مجله علوم پزشکی زانکو*، ۱(۱)، ۷۳-۶۵.
- سلطانی، ا؛ شاره، ح؛ بحرینیان، س؛ و فرمانی، ا. (۱۳۹۲). نقش واسطه ای انعطاف پذیری شناختی در ارتباط بین سبک های مقابله ای و تاب آوری با افسردگی. *پژوهنده (مجله پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی)*، ۱۸(۲)، ۹۶-۸۸.
- سواری، ک. (۱۳۹۳). ساخت و اعتباریابی پرسشنامه اعتیاد به تلفن همراه. *فصلنامه اندازه گیری تربیتی*، ۱۵(۵)، ۱۴۲-۱۲۵.

- شباهنگ، ر؛ بشارت، م؛ نیکوگفتار، م؛ باقری شیخانگفشه، ف. (۱۳۹۸). نقش انعطاف پذیری شناختی و مشکلات تنظیم هیجانی در پیش بینی پرستش افراد مشهور دانشجویان. *دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی*، ۲۰(۱)، ۲۵-۱۳.
- شریفی، پ؛ موسوی، س؛ و حسنی، ج. (۱۳۹۷). نقش تشخیصی مدل حساسیت به تقویت، راهبردهای فرآیندی نظم جویی هیجان و انعطاف پذیری شناختی در تشخیص افراد دارای اعتیاد به اینترنت. *مجله روانشناسی شناختی*، ۶(۲)، ۶۰-۵۱.
- عطادخت، ا؛ حمیدی فر و؛ و محمدی، عیسی. (۱۳۹۳). استفاده آسیب‌زا و نوع کاربری تلفن همراه در دانش آموزان دبیرستانی و رابطه آن با عملکرد تحصیلی و انگیزش پیشرفت. *مجله روانشناسی مدرسه*، ۳(۲)، ۱۳۶-۱۲۲.
- عزیززاده فرد، س؛ محتشمی، ط؛ حقیقت گو، م؛ و زیمباردو، ف. (۱۳۹۵). بررسی خصوصیات روان‌سنجی فرم کوتاه سیاهه چشم‌انداز زمان در جمعیت بزرگسالان شهر تهران. *دو فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۱۴(۲)، ۱۶۹-۱۵۷.
- فاضلی، م؛ احتشام زاده، پ؛ هاشمی شیخ شبانی، س. (۱۳۹۳). اثربخشی درمان شناختی رفتاری بر انعطاف‌پذیری شناختی افراد افسرده. *فصلنامه اندیشه و رفتار در روانشناسی بالینی*، ۹(۳۴)، ۳۷-۲۷.
- کهندانی، م؛ و ابوالمعالی الحسینی، خ. (۱۳۹۶). ساختار عاملی و ویژگی‌های روانسنجی نسخه فارسی سیاهه‌ی انعطاف-پذیری شناختی دنیس، وندروال و جیلون. *فصلنامه علمی و پژوهشی روش‌ها و مدل‌های روانشناختی*، ۸(۳)، ۷۰-۵۴.
- گلستانه، س؛ و نوروزی، ف. (۱۳۹۷). اثربخشی درمان چشم‌انداز زمان بر راهبردهای انگیزشی و شناختی دانشجویان دختر اهمل-کار دانشگاه خلیج فارس بوشهر. *دو فصلنامه شناخت اجتماعی*، ۷(۱۳)، ۱۳۰-۱۱۹.
- محمدی، م؛ دانش، ع؛ و تقی لو، ص. (۱۳۹۵). پیش‌بینی امیدواری بر اساس جهتگیری مذهبی و چشم‌انداز زمان. *فصلنامه علمی و پژوهشی روانشناسی کاربردی*، ۱۰(۲)، ۱۷۴-۱۵۷.
- نصری، م؛ احدی، ح؛ و درتاج، ف. (۱۳۹۶). اثربخشی درمان فراتشخیصی بر انعطاف‌پذیری شناختی، تنظیم هیجان و عامل اچ بی در بیماران دیابتی. *مجله دستاوردهای روانشناختی*، ۲۴(۲)، ۱۰۰-۸۱.
- هاشمی، ز؛ عینی، س؛ و تقوی، ر. (۱۳۹۹). بررسی نقش تعدیل کننده هوش معنوی در رابطه بین ابعاد شخصیتی هگزاکو و تنیدگی تحصیلی دانش آموزان. *مجله علوم روانشناختی*، ۱۹(۸۸)، ۶۶۱-۴۵۱.
- ویسی، س؛ و دلقندی، ع. (۱۳۹۸). نقش ممیزی ویژگی‌های شخصیتی در تشخیص دانش آموزان دارای اعتیاد به اینترنت (آزمون سه مدل شخصیتی کاستا-مک کری، هگزاکو و جایگزین زاگرمین-کلمن). *پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۴(۳۸)، ۳-۱.

- An, L., Jian, H., & Wang, W. (2019). A Generalizability Analysis of the Mobile Phone Addiction Tendency Scale for Chinese College Students. *Frontiers in psychiatry*, 10(1), 241-252.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2009). The HEXACO–60: A short measure of the major dimensions of personality. *Journal of personality assessment*, 91(4), 340-345.
- Ashton, M. C., & Lee, K. (2019). Religiousness and the HEXACO personality factors and facets in a large online sample. *Journal of personality*, 87(6), 1103-1118.
- Ashton, M. C., Xia, X., & Lee, K. (2020). Is there a G in HEXACO? Testing for a general factor in personality self-reports under different conditions of responding. *Personality and Individual Differences*, 156, 109750.
- Barbosa-Camacho, F. J., Miranda-Ackerman, R. C., Vázquez-Reyna, I., Jimenez-Ley, V. B., Barrera-López, F. J., Contreras-Cordero, V. S., & Cortes-Flores, A. O. (2020). Association between HEXACO personality traits and medical specialty preferences in Mexican medical students: a cross-sectional survey. *BMC psychology*, 8(1), 1-9.
- Billieux, J., Potenza, M. N., Maurage, P., Brevers, D., Brand, M., & King, D. L. (2020). Cognitive factors associated with gaming disorder. In *Cognition and Addiction* (pp. 221-230). Academic Press.
- Byrne, B. M. (2001). Structural equation modeling with AMOS, EQS, and LISREL: Comparative approaches to testing for the factorial validity of a measuring instrument. *International journal of testing*, 1(1), 55-86.
- Chebbi, P., Koong, K. S., Liu, L., & Rottman, R. (2020). Some observations on internet addiction disorder research. *Journal of Information Systems Education*, 11 (3), 3-10.
- D'Agata, M. T., & Kwantes, P. J. (2020). Personality Factors Predicting Disinhibited and Risky Online Behaviors. *Journal of Individual Differences*, 1(1), 1-10.
- De Vries, R. E., Pronk, J., Olthof, T., & Goossens, F. A. (2020). Getting Along and/or Getting Ahead: Differential HEXACO Personality Correlates of Likeability and Popularity among Adolescents. *European Journal of Personality*. 34(1), 245-261.
- Demirtaş, A. S. (2020). Cognitive Flexibility and Mental Well-Being in Turkish Adolescents: The Mediating Role of Academic, Social and Emotional Self-Efficacy. *Anales De Psicología/Annals of Psychology*, 36(1), 111-121.
- Dennis, J. P., & Vander Wal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. *Cognitive therapy and research*, 34(3), 241-253.
- Franchi, E., Poggi, A., & Tomaiuolo, M. (2020). Social media for online collaboration in firms and organizations. In *Information Diffusion Management and Knowledge Sharing: Breakthroughs in Research and Practice* (pp. 473-489). IGI Global.
- Gill, C. H. D., & Berezina, E. (2019). Modeling Personality Structure Using Semantic Relationships: Is the HEXACO Honesty-Humility a Distinct Trait?. *Psychology in Russia: State of the Art*, 12(1), 89-104.

- Hatchett, G. T., & Park, H. L. (2019). Reexamination of the Five-Factor Model and College Students' Treatment-Seeking Attitudes. *Journal of Counseling & Development*, 97(2), 140-147.
- Hollenbaugh, E. E., Ferris, A. L., & Casey, D. J. (2020). How Do Social Media Impact Interpersonal Communication Competence?: A Uses and Gratifications Approach. In *The Psychology and Dynamics Behind Social Media Interactions* (pp. 137-163). IGI Global.
- Horwood, S., & Anglim, J. (2018). Personality and problematic smartphone use: A facet-level analysis using the Five Factor Model and HEXACO frameworks. *Computers in Human Behavior*, 85, 349-359.
- Jabłońska, M. R., & Zajdel, R. (2019). Time Perspectives and Online Behavior of Digital Natives at the Tertiary Education Level. *Polish Sociological Review*, (206), 217-235.
- Kim, J., Hong, H., Lee, J., & Hyun, M. H. (2017). Effects of time perspective and self-control on procrastination and Internet addiction. *Journal of behavioral addictions*, 6(2), 229-236.
- Kim, K., Park, S. Y., & Kang, H. C. (2020). Smartphone proficiency and use, loneliness, and ego integrity: an examination of older adult smartphone users in South Korea. *Behaviour & Information Technology*, 1(1), 1-10.
- Kong, F., Qin, J., Huang, B., Zhang, H., & Lei, L. (2020). The effect of social anxiety on mobile phone dependence among Chinese adolescents: A moderated mediation model. *Children and Youth Services Review*, 108(1), 10-17.
- Labăr, A. V., & Țepordei, A. M. (2019). The interplay between time perspective, internet use and smart phone in-class multitasking: A mediation analysis. *Computers in Human Behavior*, 93, 33-39.
- Leutner, F., Yearsley, A., Codreanu, S. C., Borenstein, Y., & Ahmetoglu, G. (2017). From Likert scales to images: Validating a novel creativity measure with image based response scales. *Personality and Individual Differences*, 106, 36-40.
- MacInnis, C. C., Boss, H. C., & Bourdage, J. S. (2020). More evidence of participant misrepresentation on Mturk and investigating who misrepresents. *Personality and Individual Differences*, 152, 109603.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2004). A contemplated revision of the NEO Five-Factor Inventory. *Personality and individual differences*, 36 (3), 587-596.
- Ng, K. C., Wu, L. H., Lam, H. Y., Lam, L. K., Nip, P. Y., Ng, C. M., & Leung, S. F. (2020). The relationships between mobile phone use and depressive symptoms, bodily pain, and daytime sleepiness in Hong Kong secondary school students. *Addictive behaviors*, 101(1), 1059-1075.
- Orkibi, H., & Ronen, T. (2019). A Dual-Pathway model linking self-control skills to aggression in adolescents: happiness and time perspective as mediators. *Journal of Happiness Studies*, 20(3), 729-742.
- Park, I. J., Rie, J., Kim, H. S., & Park, J. (2020). Effects of a future time perspective-based career intervention on career decisions. *Journal of Career Development*, 47(1), 96-110.

- Pfattheicher, S., Schindler, S., & Nockur, L. (2019). On the impact of Honesty-Humility and a cue of being watched on cheating behavior. *Journal of Economic Psychology*, 71, 159-174.
- Przepiorka, A., & Sobol-Kwapinska, M. (2020). People with Positive Time Perspective are More Grateful and Happier: Gratitude Mediates the Relationship Between Time Perspective and Life Satisfaction. *Journal of Happiness Studies*, 1(1), 1-14.
- Rönnlund, M., Åström, E., Adolfsson, R., & Carelli, M. G. (2018). Perceived Stress in Adults Aged 65 to 90: Relations to Facets of Time Perspective and COMT Val158Met Polymorphism. *Frontiers in psychology*, 9, 378.
- Simons, M., Peeters, S., Janssens, M., Lataster, J., & Jacobs, N. (2018). Does Age Make a Difference? Age as Moderator in the Association Between Time Perspective and Happiness. *Journal of Happiness Studies*, 19(1), 57-67.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., & Ullman, J. B. (2007). *Using multivariate statistics* (Vol. 5). Boston, MA: Pearson.
- Volk, A. A., Provenzano, D. A., Farrell, A. H., Dane, A. V., & Shulman, E. P. (2019). Personality and bullying: Pathways to adolescent social dominance. *Current Psychology*, 1(1), 1-12.
- Watson, D., Nus, E., & Wu, K. D. (2019). Development and validation of the Faceted Inventory of the Five-Factor Model (FI-FFM). *Assessment*, 26(1), 17-44.
- Zhang, J. W., Howell, R. T., & Stolarski, M. (2013). Comparing three methods to measure a balanced time perspective: The relationship between a balanced time perspective and subjective well-being. *Journal of Happiness studies*, 14(1), 169-184.
- Zhen, R., Li, L., Liu, X., & Zhou, X. (2020). Negative life events, depression, and mobile phone dependency among left-behind adolescents in rural China: An interpersonal perspective. *Children and Youth Services Review*, 109(1), 1046-1088.
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271-1288.

The prediction of mobile phone addiction based on HEXACO personality, cognitive flexibility and Time perspective in female students

Abstract

The purpose of this study was to prediction of mobile phone addiction based on HEXACO personality, cognitive flexibility and Time perspective in female students. The descriptive- correlation method was used. The statistical population consists of all the female students' high school Tehran city in year academic 2018-2019. According to convenience sampling method, 200 female students were selected as samples and they were asked to fill in the mobile phone addiction questionnaire (MPAQ) of Sevari (2013), HEXACO personality inventory (HEXACO-PI) of Lee & Ashton (2009), cognitive flexibility inventory (CFI) of Dennis & Vander Wal (2010) and Time Perspective Inventory (ZTPI) of Zimbardo and Boyd (1999). The data were analyzed by tests of Pearson correlation and multivariate regression. Findings showed that there was a significant correlation between HEXACO personality, cognitive flexibility and Time perspective with mobile phone addiction in student's ($P < 0/01$). Regression analyses also revealed that 76/2 of variance of mobile phone addiction in students was explained by Personality, cognitive flexibility and Time perspective. This study confirmed the significant contribution of HEXACO personality, cognitive flexibility and Time perspective on mobile phone addiction in female students.

Keywords: mobile phone addiction, HEXACO personality, cognitive flexibility and time perspective.